

Gmina Chełmno Oficjalny portal informacyjny

Adres artykułu: <https://gmina-chelmno.pl/arttykul/kaldus>

Kałdus

Nazwy wsi: Dawna nazwa wsi: 1378 r: Caldenhof, Caldenhov, Caldenhoff, Kaldenhouff, Kaldenhoff; 1570 r.: Kałusz; 1802 r.: Kaldowo, Kalsus, Kalthaus.

Położenie: Wieś położona jest na wysoczyźnie w odległości 3,5 km na południowy zachód od Chełmna.

Historia Kałdusa: Kałdus to miejscowość o metryce średniowiecznej. Pierwsza wzmianka źródłowa pochodzi z 1378 r. W czasach krzyżackich wieś z folwarkiem była własnością Zakonu w komturstwie starogrodzkim. W 1505 r. Aleksander Jagiellończyk przekazał okręg starogrodzki, w tym Kałdus, biskupstwu chełmińskiemu. W 1570 r. miejscowość o powierzchni 20 łanów chłopskich stanowiła własność biskupstwa chełmińskiego wydawana w XVII i XVIII w w wieloletnią dzierżawę. Po sekularyzacji dóbr kościelnych, na podstawie rozporządzenia z 27 lipca 1808 r. dla Prus Wschodnich i Zachodnich, dotychczasowi dzierżawcy uzyskali prawo własności do użytkowania gruntów w drodze wykupu czynszów. W 1882 r. do wsi należało 1885 mórg.

Miejscowość przynależała do parafii katolickiej w Starogrodzie i ewangelickiej w Chełmnie. Według danych spisowych z lat 1882, 1905 i 1921 we wsi była niżej wymieniona liczba budynków mieszkalnych i mieszkańców:

- 1882 r. - 15 budynków i 150 mieszkańców, w tym 101 katolików i 57 ewangelików,
-1905 r. - 22 budynki mieszkalne i 223 mieszkańców, w tym 149 katolików i 74 ewangelików,

- 1921 r. - 24 budynki i 157 mieszkańców, w tym 87 katolików i 70 ewangelików.

Przy znajdującej się cegielni, zbudowanej w 1912 r. przez Antoniego Donimirskiego, było w 1921 r. 5 budynków i 63 mieszkańców, w tym 30 katolików i 32 ewangelików.

Układ miejscowości: wieś placowa o zabudowie skupionej.

Uśc

Obecnie w skład wsi Kałdus wchodzi także dawna miejscowość Uśc. Stare nazwy wsi: 1222r. Vniche, 1251 r. Ust, 1452 r. Hutascz vulgo Uscin, 1802 r. Uscie, Ust.

Miejscowość położona na wysoczyźnie w odległości 2 km na południowy zachód od

Chełmna przy dawnym trakcie z Chełmna do Torunia. Wieś nadana została biskupowi Chrystianowi przez Konrada Mazowieckiego. W 1359 r. komtur starogrodzki zamienił mieszkańcom Uścia prawo polskie na chełmińskie. W 1452 r. Uść wraz z obszarem 10 włók przeszedł, drogą zamiany, na własność szpitala św. Ducha w Chełmnie. W 1516 r. Hugo ze Smołąga, w drodze zamiany otrzymał od biskupa chełmińskiego, Jana Konopackiego, folwark w Uściu.

W XVI w. wieś była własnością szlachecką w powiecie chełmińskim, przynależącą do parafii katolickiej w Chełmnie. W 1858 r. właścicielem majątku był Styczyński, w 1885 r. Plenz. W tym czasie do majątku należało 871,41 mórg magdeburskich. Majątek w 1886 r. został kupiony na licytacji przez Huelsena z Grudziądza. W 1905 r. liczył 228,2 ha gruntów. Osiem lat później został nabyty przez Pruską Komisję Kolonizacyjną i w 1914 r. rozparcelowany na 11 działów. W 1921 r. właścicielem jednego z największych działów, liczącego 58 ha, był August Grischeldt (Guischard) jednocześnie właściciel młyna (wiatraka). We wsi była także karczma. Wieś przynależała do parafii katolickiej i ewangelickiej w Chełmnie.

W danych spisowych z lat 1885, 1905 i 1921 Uść występuje jako obszar dworski, w którym znajdowała się następująca liczba budynków oraz mieszkańców:

- 1885 r. - 3 budynki i 49 mieszkańców; w osadzie młyńskiej - 1 budynek i 11 mieszkańców.
- 1905 r. - 4 budynki i 90 mieszkańców; 1 budynek i 11 mieszkańców,
- 1921 r. - 7 budynków i 40 mieszkańców, łącznie z osadą młyńską.

Układ wsi: osada folwarczna □ z zabudowań dawnego folwarku pozostał dwór i kuźnia, w miejscu parku znajduje się ogród i pole uprawne.

We wsi Kałdus znajdują się następujące obiekty o wartości kulturowej :

- grodzisko średniowieczne - „Góra św. Wawrzyńca”
- kuźnia z XIX w.,
- aleja kasztanowa - dawny dojazd do dworu z końca XIX w.
- szkoła nr 12, obecnie budynek mieszkalny oraz sklep, ok. 1880 r.
- dwór murowany z końca XIX w.

Sołtysem sołectwa Kałdus jest Pan Rafał Felsmann.

Przedstawicielem sołectwa w Radzie Gminy jest Tadeusz Fabiński.

Obecnie wg stanu na dzień 29 października 2013 sołectwo Kałdus zamieszkuje 304 osoby.

Góra św. Wawrzyńca: Niewątpliwą atrakcją wsi jest odkryty wczesnośredniowieczny zespół osadniczy, który może być uznany za jeden z najważniejszych ośrodków administracyjno - gospodarczych Polski czasów Mieszka I i Bolesława Chrobrego. Prowadzone, co roku w Kałdusie prace wykopaliskowe, zapoczątkowane prawdopodobnie w 1871 r. kiedy to znaleziono kilka zabytków, które trafiły do muzeum w Schwerinie, doprowadziły do odkrycia pozostałości przedlokacyjnego Chełmna, które powstało na miejscu prehistorycznego grodziska kultury łużyckiej (VII - V w .p.n.e.), bezpośrednio przy wzniesieniu zwanym dzisiaj górą Św. Wawrzyńca. U schyłku okresu plemiennego (X w.) góra stanowiła zapewne miejsce kultu pogańskiego. Od przełomu X i XI wieku jeden z głównych grodów administracji państwa pierwszych Piastów, ważny węzeł komunikacyjny, ośrodek produkcji i wymiany dalekosiężnej. Na początku XI wieku rozpoczęto tu budowę bazyliki wczesnoromańskiej, której relikty zachowały się pod ziemią w południowej części grodziska. Obecnie co roku prace wykopaliskowe prowadzą naukowcy z UMK w Toruniu.

Warto zobaczyć też:

Artykuł w biuletynie Ministra Kultury i Nauki

Wystawa w Szczecinie

Sołtys: Rafał Felsmann - 506-195-203

Załączniki:

[Statut](#) pdf, 222 kB

Data wytworzenia:	24.09.2025
Opublikował w BIP:	Jarosław Zima
Data opublikowania:	24.09.2025 11:22
Liczba pobrań:	76

Metryczka

Opublikował w BIP:	Jarosław Zima
Data opublikowania:	24.09.2025 11:22
Liczba wyświetleń:	189